¶ Tercius liber

E primo quidē igitur celo ⁊ partibꝫ. adhuc autem de in ipſo latis aſtris ex quibus cōſtant ⁊ qualia quedaꝫ natura ſunt: adhuc aūt qm̄ ingenita et ptranſiuimus prius

Poſtq̄ areſtoteles determinauit de corporibꝫ que mouenẜ motu circulari. Hic cōſequēter in tercio ⁊ quarto libris ꝓcedit ad determinanduꝫ de corporibꝫ que mouētur motu recto. differēter tamē. quia in tercio hoc facit ſm opiniones antiquoꝝ. ſed in quarto determīat veritatē. ⁊ incipit ibi. (De graui aūt ⁊ leui) Et iſtis duobꝫ libꝛis philoſophus premittit vnū proemiū qḋ in tres ſubdiuidiẜ partes In pͥma cōtinuat ſe ad p̄cedentia oſtendens de quibꝫ iam ſupra dictū ſit. Dicens pͥmo ſe in p̄cedentibꝫ trāſiuiſſe. id eſt breuiter tractaſſe. de pͥmo celo. id eſt de corpe circulariter moto quod eſt primū in comparatōe ad corpa inferiora. Dictum eſt etiam de ptibus eius. id eſt de diuerſis ſpheris que ſunt ptes totius corporis celeſtis. Dictuꝫ eſt etiam de ſtellis que mouenẜ in toto celo. Similiẜ dictum eſt q̄lia ſunt corpa celeſtia ſm naturaꝫ. quia ſunt animata et ſpherica. ⁊ nō ſunt ſubiecta generationi ⁊ corruptioni

Quoniā aūt coꝝ que natura dicunẜ hec quidem ſunt ſubſtātie. hec aūt operatōes et paſſiones hoꝝ. Dico autē ſubſtātias quedem ſimplicia corpora. puta ignē terram ⁊ coelēmenta his. et quecūq; ex his. puta totū celum ⁊ partes eius et iterum animalia ⁊ plantas ⁊ partes horum. Paſſiones aūt ⁊ opera motus horum vniuſcuiuſq; et alioꝝ quoꝝcunq; ſunt cauſa iſta elemēta ſm virtutem ipſoꝝ. Adhuc autē alteratiōes et in inuicē trāſmutatōes manifeſtuꝫ. Quia de natura hyſtorie plurimaꝫ accidit de corporibꝫ eſſe. Omnes eñ naturales ſubſtātie aut corpora aut cum corporibꝫ generanẜ ex magnitudinibus. hoc aūt palam. ex eo ꝙ determinatū eſt q̄ ſunt natura. ⁊ ex ea ꝑ ſingula contēplatione.

In iſta ſecūda pte proemij oſtendit phus in quo conſiſtat tota cōſideratio philoſophie naturalis. Dicēs ex premiſſis eſſe manifeſtū ꝙ ſm plurimā parteꝫ accidit hyſtorie de natura eſſe circa corpa. ⁊ hec eadē etiaꝫ ſupra in pͥmo libro p̄miſit. Probat illā cōcluſionē tali rōne Omnes ſubſtātie naturales ſunt corpa aut generanẜ cuꝫ corporibꝫ ⁊ magnitudinibꝫ ſicut ſunt forme naturales q̄ dicunẜ ſubſtātie Sed tota cōſideratio naturalis eſt de ſubſtātijs naturalibus ⁊ eaꝝ accidentibꝫ. ḡ tota cōſideratio ſciētie naturalis eſt circa corpora. In iſta rōne phus ſic ꝓcedit. qꝛ pͥmo ponit minorē ⁊ eam inductiue probat. primo de ſubſtantijs. ſecūdo de opationibꝫ. ⁊ tercio de paſſionibꝫ. qꝛ ſubſtātie ſꝫ corpa ſimplicia. ſicut ignis ⁊ terra et alia elemēta ſicut aer et aqua ad quoꝝ naturaꝫ ptinēt corpa mixta ſicut lapides et metalla. ⁊ p̄ter iſta elemēta eſt totū celum ⁊ partes eius Similiter ſunt aliqua corpa mixta animata vt aīalia ⁊ plante. Sed operationes illaruꝫ ſubſtantiaꝝ ſunt motus locales. Et paſſiones predictaꝝ ſubſtantiaꝝ ſunt alterationes ⁊ tranſmutationes eorum adinuicē. Secūdo Areſtoteles infert concluſionem. Dicens ꝙ hyſtorie de natura. id eſt narrationis naturalis ſm plurimā. id eſt omneꝫ accidit eſſe de corporibus. Et vtitur illo modo loquendi vt dicit doctor ſanctus propter phiſicū temperamentuꝫ. Uel etiam dicit plurimā. propter hoc ꝙ in ſcientia naturali aliquid traditur de pͥmo motore ⁊ de anima intellectiua. Tercio Areſtoteles ponit maiorem ſcilicet ꝙ omnes ſubſtantie naturales aut ſunt corpora. aut generanẜ cum corporibus ⁊ magnitudinibus. Et hoc manifeſtat dupliciẜ. primo per ea que dicta ſunt in ſecundo phiſicoꝝ. Quia ibi dictum eſt ꝙ ſm naturam ſunt ea que habēt in ſeipis principium motus ⁊ quietis. et huiuſmodi ſunt corpora. Secundo dicit hoc eſſe manifeſtum per inductionē cōſiderando per ſingula que tradunẜ in ſcientia naturali. quia omīa illa aut ſunt corpora. aut cum corporibus

De primo quedem igitur elementoꝝ dictum eſt. ⁊ quale quid ſm naturā. ⁊ quoniā incorruptibile ⁊ ingenitū. Reliquū aūt de duobus dicere. ſimul aūt accidet de his dicentibꝫ ⁊ de generatione ⁊ corruptōe inq̄rere. Generatio eñ aut quod p̄ter omē omino eſt. aut ſolum in his elementis ⁊ his que ex his eſt. Ipſum autem pͥmū hoc forte primo conſiderandum vtrum eſt aut non eſt

In hac tercia parte Areſtoteles oſtendit quid reſtat dicendum. Dicens ꝙ ex quo dictum eſt de primo corpore inter elementa. id eſt de celo quale ſcilicet ſit ſm naturam. qꝛ animatuꝫ eſt ⁊ ſphericum ⁊ etiam ingenitum ⁊ incorruptibile. Ideo nunc reſtat videre de alijs duobus corporibus que mouenẜ motu recto. quoꝝ vnum mouеẜ a medio ⁊ aliud ad medium. Et ſimiliter dicendū eſt de operatiōibus et paſſionibus ipſoꝝ. ſ. de generatione ⁊ corruptiōe. quia talis generatio aut nihil eſt. id ē. eſt remota a natura totiꝰ vniuerſi aut ſolum inuenitur in his elementis que mouentur motu recto ⁊ in corporibus que ex eis componunẜ Et illa conſideratio non eſt ꝓmittenda. quia multum valet ad conſiderandum naturas corporum.

Arguitur. De terra ſufficienter determinatū eſt in fine ſecundi libri. vt patet ex immediate dictis. ergo videtur ꝙ cōſequēter amplius non ſit determinandū de terra Dicendū ſm doctorem ſanctum ꝙ de terra ſupra dictuꝫ eſt non ꝯtum ad ſuam naturam ſed ꝯtum ad habitudinem quam habet ad celum. ⁊ ꝓ tanto iſta cōſideratio non eſt ſuꝑflua

¶ Primus tractatus

Rius quedem igiẜ philoſophantes de veritate ⁊ ad q̄s dicimus nos nunc ſermōes et adinuicē diuerſificati ſẜ. Hi quedē eñ ipſorū totas auferebāt generatōeꝫ et corruptiōeꝫ. Nihil

enim neq̧ fieri aiunt neq̧ corrūpi entium: ſed
ſolū videri nobis. puta circa Melliſſuʒ ⁊ Per
menidē. quos ⁊ ſi aliqua dicūt bene: ſed nō phi
ſice oportet putare dicere. eſſe eñ quedā entiuʒ
ingenita ⁊ totaliter immobilia magis eſt alte/
rius ⁊ prioris ꝙ̄ phiſice cōſiderationis. Illi au
tem propter nihil quidē aliud preter ſenſibiliuʒ
ſubſtantiā ſuſpicari eſſe. tales autē quaſdā intel
ligere primi naturas: ſi quidē erit aliqua cogni
tio aut ſcientia. ſic tranſtulerunt ad hoc per eas
que inde rationes. Alteri autē quidaʒ velut ſtu
dioſe factā contrariā his habeant opinionem.
ſunt eñ quidā qui aiunt nullaʒ ingenitam eſſe
rerum. ſed omnia generari. Genita auteʒ hec q̄
dem incorruptibilia ꝑmanere: hoc autē iterum
corrūpi. maxime autē qui circa Heſiodū. De/
inde ⁊ aliorum primi phiſiologiſantes hi qui/
dem oīa alia aiunt generari et fluere: eſſe aūt
fixe nihil. vnū quoddam ſoluʒ ſubſiſtere. ex quo
hec oīa transformari nata ſunt. quod quideʒ
videt̄ dicere velle alij multi ⁊ Eraclitus Ephe
ſius. Sunt autē quidā qui et omne corpus ge
nerabile faciunt cōponentes et reſoluentes ad
ſuperficies et ex ſuperficiebus. De alijs qui/
dem igitur alter ſit ſermo dicentibus autē hoc
modo ⁊ oīa corpa cōſtituentibꝫ ex ſupficiebꝫ
quecūq̧ quidē alia accidit dicere cōtraria diſci
plinis promptū videre. Et quidē iuſtū aut non
mouere aut credibilioribꝫ ipſa rationibꝫ moue
re ꝙ̄ ſuſpitiones. Deinde palā quia eiuſdem ra
tionis ē ſolida quidē ex ſupficiebus cōponi. ſu
perficies autē ex lineis. has autē ex punctis. ſic
autē habētibus nō neceſſe linee partē lineā eſſe
De his autē conſiderandū eſt prius in his qui
de motu ſermonibꝫ. q̄ nō ſunt indiuiſibiles lō
gitudines. Quecūq̧ aūt de naturalibꝫ corpori
bus impoſſibilia accidit dicere facientibꝫ indi
uiſibiles lineas ad modicū cōſideremus ⁊ nūc.
Impoſſibilia eñ in illis accidētia ⁊ naturalibꝫ
cōſequunt̄. Que autē in his in illis non omnia
propter hoc quidē ex ablatione dici mathema
tica. phiſica autē ex appoſitione. Multa auteʒ
ſunt que indiuiſibilibꝫ nō poſſibile exiſtere. na
turalibꝫ aūt exiſtere neceſſariū. puta ſi q̇d eſt in
diuiſibile: in indiuiſibili eñ diuiſibile īpoſſibi
le eſt exiſtere. Paſſiones aūt diuiſibiles oēs
dupl'r. aut eñ ꝯm ſpecieʒ aut ꝯm accidens. ꝯm
ſpeciē quidē. puta coloris albū ⁊ nigrū. ꝯm acci
dens aūt ſi cui exiſtāt ſic diuiſibile Quare q̄cun

q̧ ſimplicium paſſionuʒ oīa ſunt diuiſibilia
hoc mō: ꝓpter quod impoſſibile in talibꝫ conſi
derandū. Si itaq̧ impoſſibiliū eſt vtroq̧ nul/
lam habēte grauitatē ambo habere grauitateʒ
ſenſibilia aūt corpora oīa aut q̄dam grauita
tem habēt puta terra ⁊ aqua vt ⁊ vtiq̧ ipſi dicēt
Siq̄dem punctū nullā habet grauitatē palam
quia neq̧ linee. Si aūt nō hee neq̧ ſuperficies
quare neq̧ corpoꝝ nullum. Sed ⁊ q̄ punctuʒ
non poſſibile grauitatē habere manifeſtuʒ. gra
ue eñ oē ⁊ grauius ⁊ leue leuius ꝯtingit aliq̄
eſſe. Grauius aūt aut leui⁹ forte nō neceſſe gra
ue aut leue eē. Quēadmodū eñ ē magnū mai⁹
maius aūt nō ſemꝑ magnū. Multa eñ ſunt q̄
parua entia ſimpl'r. tamen maiora alijs ſunt. ſi
itaq̧ q̄ōcunq̧ graue ens graui⁹ ſit. neceſſe gra
uitate mai⁹ eē ⁊ graue oē diuiſibile vtiq̧ erit
punctū āt indiuiſibile ſupponit̄. Adhuc ſi gra
ue q̇dē ſpiſſum. leue aūt rarū. Eſt aūt ſpiſſum a
raro differens. eo q̄ in eq̄li mole plura exiſtat.
Si igit̄ eſt punctū. graue ⁊ leue eſt. ⁊ ſi denſum
et rarū. Sed q̄ō q̇dē ſpiſſuʒ ⁊ diuiſibile. punctū
aūt indiuiſibile. Si autē oē graue molle aut
duruʒ neceſſe eſt eſſe. Facile ex his impoſſibile
aliq̄ō deducere. Molle q̇dē eñ q̄ō in ſeipm ca
dēs q̄ō āt cedēs diuiſibile. Sed adhuc neq̧ ex
nō hñtibꝫ grauitatē erit grauitas. In quantis
eñ accidet hoc ⁊ in q̄ātis nō. ſic determiabūt
nō volentes fingere. Et ſi oīs grauitas maior
grauitate. grauitati accidet. ⁊ vnūquodq̧ im/
partibiliū grauitatē habere. ſi eñ q̄ttuor pūcta
grauitatē habēt. q̄ō aūt ex pluribꝫ fuerit eodem
graui grauius. quod aūt graui grauius neceſſe
graue eſſe quemadmodū albo albius album.
Quare maius vno puncto grauius erit ablato
equali. quare ⁊ vnum punctum grauitatem ha
bebit. Adhuc ſiquidē ſuperficies ſolum ꝯm li/
neam contingit componi incōueniens. quem
admodū enim et linea ad lineam vtroq̧ modo
componit̄ ⁊ ꝯm longitudinē ⁊ ꝯm latitudinem
oꝑtet ⁊ ſupficiē ſupficiei eodē mō Linea aūt ꝑ
linee ꝯponi ꝯm lineā ſuppoſitā non ſolū appoſi
tā. Sed ⁊ ſiq̄dem ⁊ ꝯm latitudinē ꝯtingit ꝯpo
ni erit aliq̄ō corpus q̄d neq̧ elementum neq̧ ex
elemētis ꝯpoſitū ex ſic ꝯpoſitis ſupficiebꝫ. Ad
huc ſiq̄dem multitudine grauiora corpa ſupfi
cieꝝ quēadmodū i Thimeo determiātū ē. Pa
lā q̄ habebit ⁊ lineā ⁊ pūctū ⁊ grauitatē. ꝓpor/
tionabilit̄ eñ adinuicē hñt. quēadmodū ⁊ pus

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

diximus. Si aūt non hoc differunt modo. ſed
in terrā q̄dem eſſe graue. ignem autē leue erit. ⁊
planoꝝ hoc q̄dem leue. hoc autem graue. Et li
nearum vtiqꝫ ⁊ punctoꝝ ſimiliter. ſupficies eñ
terre erit grauior q̄ꝫ que ignis. Totaliter autez
accidit nullā q̄dem eſſe magnitudinē aut poſſe
auferri. ſi q̄dem ſimiliter ſe habet punctuz ad li/
neam. linea autē ad planū. hoc autē ad corpus.
Oīa eñ adinuicem reſoluta in pma reſoluē
tur. Itaqꝫ cōtinget vtiqꝫ puncta ſolum eſſe. cor
pus autē nullum. Adhuc autē ⁊ ſi tempus ſimi
liter ſe habeat auferꝛ vtiqꝫ quādoqꝫ vt contin/
get vtiqꝫ ablatum eſſe. Qđ eñ nunc indiuiſibi
le velut punctuz linee eſt. Idem autē accidit et
ex numeris cōſtituentibus celum. Quidaz eñ
naturā ex numeris conſtituunt quemadmodū
pythagoricoꝝ q̄dam. phyſica quidē eñ corpo
ra videnꝛ grauitatē habentia ⁊ leuitatez. Vni
tates autē neqꝫ corpus facere poſſibile compo
ſitas neqꝫ grauitatem habere.

¶ Secundus tractatus.

Uod aūt neceſſariū exiſtere motū ſimpli
cibus corporibꝫ aliquē ex his manifeſtuz
Quoniā eñ mota videnꝛ moueri neceſſarium
vt ſi nō ꝓprium habēt motū. violentia autem ⁊
preter naturā idem. Sed ⁊ ſi pter naturā eſt ali
quis motus neceſſe eſſe ⁊ ſm naturā pterq̄ꝫ hic
et ſi multi pter naturā eum q̄ ſm naturā vnum
ſm naturā q̄dem eñ ſimplr. pter naturā autem
habet multos vnūquodqꝫ. Adhuc aūt ⁊ quie/
te manifeſtū. et eñ q̄eſcere neceſſariū aut vi aut
ſm naturā. vi aūt manet vbi ⁊ ferꝛ vi. ⁊ ſm na/
turā vbi ſm naturā. Quoniā igiꝛ videꝛ aliquid
manēs in medio ſi q̄dē ſm naturā. palā q2 et la/
tio que hic ſm naturā ipſorum. Si autē vi ali/
quid fieri ꝓhibens. ſi q̄dem q̄eſcens eundē con
cludemus ſermonē. Neceſſe eñ aut ſm natu/
ram eſſe primū q̄eſcens at in infinituz ire. quod
quidē impoſſibile. ſi autē qđ mouetur ꝓhibens
ferri quemadmodū Empedocles inq̄t terram
a giratōne q̄eſcere alicubi vtiqꝫ ferꝛ. q2 infinitū
impoſſibile. Nullū eñ fit impoſſibile. infinitū
autem ꝑtranſire impoſſibile. itaqꝫ neceſſe ſtare
alicubi quod fertur ⁊ ibi non vi manere. ſed ſm
naturā. ſi autem eſt quies ſm naturā eſt motus
ſm naturam qui in hunc locum latio. Propter
quod ⁊ Leucippo ⁊ Democrito dicētibꝫ ſemp
moueri prima corpora in vacuo ⁊ infinito di/
cendum quo motu. ⁊ quis ſm naturā ipſorum
motus. ſi eñ aliud ab alio moueꝛ violentia ele
mentoꝝ. ſed ⁊ ſm naturaz neceſſe quēdam eſſe
motuz vniuſcuiuſqꝫ preter quē violentus eſt. et
oportet primū mouentē non vi mouere. ſed ſm
naturā. infinitum eñ eſt. Si nō aliquid erit ſm
naturam mouens primū. ſed ſemp prius motū
vi mouebit. Idem autem hoc accidere neceſſa
rium vtiqꝫ: ſi quemadmodū in Thimeo ſcrip/
tum eſt ante factū eſſe mundū mouebantur ele
menta inordinate. Neceſſe eñ aut violentum
eſſe motuz aut ſm naturā. Si autē ſm naturaz
mouebantur neceſſe mundū eſſe ſi quis atten/
dens velit conſiderare. tunc eñ primum mo
uens neceſſe mouere ſeipſum motum ſm natu
ram. ⁊ mota non violentia in proprijs quieſcē
tia locis facere. quē quidem habent nunc ordi
nem. Que quidez grauitatem habentia ad me
dium. que autem leuitatem habentia a medio
hanc autem mundus habet diſpoſitionē. Ad
huc autē tantū queret vtiqꝫ aliquis vtruz poſſi
bile aut impoſſibile erat mota inordinate ⁊ mi
ſceri talibus mixturis. quedā ex quibuſdaz con
ſtant ſm naturā conſtituta corpora. Dico autē
puta oſſa ⁊ carnes quēadmoduz Empedocles
inquit fieri in amicicia. Dicit enim ꝙ multorū
capita ſine ceruice germinauerūt. His aūt qui
infinita in infinito mota faciunt. ſiquidē vnum
mouens neceſſe vna ferri latione. quare non in
ordinate mouebūtur. Si autem infinita mouē
tia ⁊ latiōes infinitas neceſſariuz eſſe. ſi eñ fini
te. ordo aliquis eſt. non eñ ex non ferri in idem
inordinatio accidit. neqꝫ eñ nunc in idez ferun
tur oīa. ſed que eiuſdem generis ſolum. Ad
huc inordinate nihil eſt aliud q̄ꝫ preter naturaz
ordo eñ propria ſenſibiliū natura eſt. Sed ad
huc ⁊ hoc incōueniens eſt impoſſibile infinituz
inordinatum habere motum. eſt eñ natura il/
la rerum qualem habent plura et plurimo tem
pore. Accidit igitur ipſis contrariuz inordina
tionē quidem eſſe ſm naturā. ordinem autē mū
di preter naturam q̄ꝫuis nihil vt contingit ſit co
rum que ſm naturā. Videtur autem hoc ipſuz
etiam Anaxagoras ſumere bene. Ex immobi
libus enim inchoat mundū facere. Temptant
autem et alij congregantes aliqualiter iterum
mouere et ſegregare. diſtantibus autem et mo
tis non rationabilem facere generationē. Pro
pter qđ ⁊ Empedo. ptermittit eā q̄ in amicicia

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Neqꝫ em̄ vtiqꝫ poterat cōſtituere celuʒ ex ſegre
gatis q̇dem cōſtruens. cōgregationē auteʒ fa/
ciens ꝓpter amiciciā. ex diſgregatis em̄ eſt con
ſtitutus mūdus elementis. Itaqꝫ neceſſarium
fieri ex vno ⁊ cōgregato. Ex q̇dem igitur natu/
ralis q̇dam motus vniuſcuiuſqꝫ corpoꝝ quo
nō vi mouetur neqꝫ p̄ter naturam manifeſtuʒ
ex his. Quod autē quedam habere neceſſa/
rium inclinatōem grauitatis ⁊ leuitatis ex his
palā. Moueri q̇dem em̄ inq̇mus neceſſarium
eſſe. ſi autē nō habebit natura inclinatōnem ꝙ
mouetur. impoſſibile moueri aut ad mediū aut
a medio. ſit em̄ qđ q̇dem in quo a. nō graue. qđ
autē in quo b. grauitatē habens. feratur auteʒ
nō graue ꝑ eam que g. d. quod autē b in equali
tempore ꝑ eaʒ que g e. ꝑ maius em̄ fertur graui
tatem habens. Si itaqꝫ diuidatur corpus ha
bens grauitateʒ vt que g e. ad eam q̄ g d. poſſi
bile em̄ ſic ſe habere ad aliq̇d earum que in ipo
ergo ſi totū fertur ꝑ totam g e. parteʒ neceſſe in
codē tempore ꝑ eam que g d ferri. Itaqꝫ ꝑ equa
le fertur nō graue et grauitatē habens. quod q̇
dem impoſſibile eadē autē rō et in leuitate. Ad
huc aūt ſi erit aliquod corpus motuʒ neqꝫ leui
tatem neqꝫ grauitatē habēs neceſſe hoc moue
ri. q̇d aūt vi mouetur infinitū facit motū. Quo
niam em̄ virtus q̇dam mouēs minus ⁊ leuius
ab eadē virtute plus mouebit. Motum ſit qđ
quidē in quo a. nō graue ꝑ eam que g e. Quod
aūt in quo b. grauitatē habens. in equali tēpo
re ꝑ eam que g d. Diuiſo aūt grauitatē habēte
corpore vt q̄ g e. ad eam q̄ g d. accidet ablatum
a grauitatē habēte corpe ꝑ g e. ferri in equali tē
pore. quoniā totū ferebat per eā que g d. Velo
citateʒ habebit ꝙ minoris ad hoc ꝙ maioris
vt maius corpus ad minus. Equale igitur nō
graue fert corpus ⁊ grauitatem habens. Hoc
autē impoſſibile. Itaqꝫ quoniā omni appoſito
maiorē mouebitur diſtenſionē non graue. In
infinitū vtiqꝫ mouebit. Manifeſtū igitur ꝙ ne
ceſſe corpus om̄e grauitatē habere. aut leuitatē
habere. ad qđ determinatū eſt. Quoniā aūt
natura eſt in ipſo exiſtēs motus principiū. Vir
tus aūt in alio ſm̄ ꝙ aliq̇d. motus autē hic qui
dem ſm̄ naturā. hic aūt violētus om̄is. euʒ qui
dem qui ſm̄ naturā. puta lapidi eum q̇ deorſuʒ
velociorē faciet q̄ꝫ ſm̄ virtutē. Eum autē qui p̄
ter naturā totaliter ipa ad ambo autē tanq̄ꝫ or
gano vtitur aere. Natus eſt em̄ hic ⁊ leuis eſſe
et grauis. eā quidē igit q̇ ſurſum faciet lationeʒ
ſm̄ ꝙ leuis cum ferat et ſumat principiū a vir
tute qđ deorſum iteruʒ ſm̄ ꝙ grauis velut em̄
imp̄mens tradit vtiqꝫ. ꝓpter qđ ⁊ nō aſſequen
te eo qđ mouit. fert vi motū. ſi em̄ nō tale aliqđ
corpus exiſteret. nō vtiqꝫ eſſet q̇ vi motus. Et
eū aūt q̇dem q̇ ſm̄ naturā vniuſcuiuſqꝫ motū ꝓ
mouet eodē mō. Qđ q̇dem igitur om̄e aut leue
aut graue ⁊ qualiter p̄ter naturam habētes mo
tus ex his manifeſtum.

¶Tercius tractatus.

Quod aūt neqꝫ oīm eſt generatio neqꝫ ſim
plr nullius palaʒ ex p̄dictis. ipoſſibile em̄
oīs corpis eē generatōeʒ ſi nō ⁊ vacuū eē aliq̇d
poſſibile ſepatū. In q̇ em̄ erit loco qđ nūc gene
rat ſi fuiſſet vtiqꝫ iſto p̄us vacuū necāriū eē cor
pore nullo exn̄te. Aliud q̇dē em̄ ex alio corp9
fieri poſſibile. puta ex aere ignē. Totaliter aūt
ex nulla alia p̄exn̄te magnitudine impoſſibile.
Maxime em̄ vtiqꝫ ex potētia q̇dam ente corpe
actu fiet vtiqꝫ corp9. Sʒ ſi potētia ens corpus
nullū eſt. aliud corp9 p̄us vacuū ſeparatuʒ eſt.
Reliquū aūt dicere q̄ꝫ eſt generatio corpoꝝ
et ꝓpter q̇d eſt. Qm̄ igit in oīb9 cognitio ꝑ pri/
mā. Prima aūt exn̄tia elementa cōſiderandū q̄
corpoꝝ elemēta ⁊ ꝓpter quid ſunt. deinde poſt
hec q̄t ⁊ q̄lia q̇dam. Hoc āt erit manifeſtū ſup
ponētib9 q̇d eſt elemēti natura. Sit itaqꝫ elemē
tū corpoꝝ ad qđ alia corpa reſoluunt intus exi
ſtens potētia aut actu. Hoc em̄ vtroqꝫ mō ad
huc dubitabile ipm autē eſt indiuiſibile in al/
tera ſpē. Tale em̄ eſt elementū om̄e ⁊ vnū oīb9
volūt dicere. Si itaqꝫ dcm̄ eſt elementū necē
eſt q̇dā talia corpoꝝ. in carne q̇dē em̄ ⁊ ligno et
vnoquoqꝫ taliū eſt potētia ignis et terra. mani
feſtū aūt hoc ex illis ſegregata. In igne aūt ca
ro aut lignū nō ineſt neqꝫ ſm̄ potentiā neqꝫ ſm̄
actum ſegregaret em̄ vtiqꝫ. ſimiliter aūt neqꝫ ſi
vnū aliquod ſolū eſſet taliuʒ neqꝫ in illo. Non
em̄ ſi erit caro aut os aut alioꝝ qđcunqꝫ nondū
dōm ineſſe. Sʒ p̄conſiderandū q̇s mod9 gene
ratōis Anaxagoras āt Empedocli ꝯtraria dt
de elemētis. Hic em̄ q̇dē ignē ⁊ terrā ⁊ coelemē
ta his elementa inq̇t eſſe corpoꝝ et cōponi om
nia ex his. Anaxagoras aūt contrariū: omio/
mera aūt elementa. Dico aūt puta carnē ⁊ os et
vnūquodqꝫ taliū. aerem aūt ⁊ ignē ⁊ mixturas
hoꝝ ⁊ alioꝝ ſecū omni eſſe vtrunqꝫ ipſoꝝ ex in
diuiſibilib9 omiomeris oīb9 ꝯgregatis ꝓpter

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quod ⁊ facta eſſe om̄ia ex his. ignē em̄ et ethe
rem appellāt idem. Qm̄ aūt eſt om̄is naturalis
corporis motus ꝓprius. Motuū aūt hi ꝗdez
ſimplices: hi aūt mixti. ⁊ mixti ſiꝗdem mixtoꝝ
ſimplices āt ⁊ ſimpliciū ſunt manifeſtū ꝙ erūt
quedā corpora ſimplicia. ſunt em̄ ⁊ motus ſim
plices. Itaq̧ palam et ꝙ ſunt elemēta et ꝓpter
quid ſunt. Utrū aūt finita aut infinita. ⁊ ſi fini
ta quanta ſ̄m numerū cōſequens vtiq̧ erit cō
ſiderare. Primū ꝗdem igiṫ ꝙ non ſunt infinita
quēadmodū putāt ꝗdaz contēplandū. ⁊ primū
oīa omiomera elemēta faciētes quemadmodū
et Anaxagoras. Nullus em̄ ſic ſignificantiū
recte ſumit elementū. Uidemus em̄ multa mix
toꝝ corpoꝝ in omiomera diuiſa. Dico āt puta
carnē ⁊ os ⁊ lignū ⁊ lapidē. Itaq̧ qm̄ cōpoſitū
non eſt elementū. nō om̄e erit qđ omiomerū ele
mentū. ſed indiuiſibile ab altera ſpecie. quēad/
modū dictū eſt prius. Adhuc autē ſic ſumētes
elementū nō neceſſe facere infinita. oīa em̄ hec
reddunṫ etiā finitis exiſtentibꝫ ſi ꝗs ſumat Idē
em̄ faciet ⁊ ſi duo aut tria ſolū aut talia quēad
modū conaṫ ⁊ Empedocles. Qm̄ em̄ ⁊ vt ipſi
accidit nō om̄ia facere ex omiomeris Faciē em̄
nō ex faciebus faciūt. neq̧ aliud ſ̄m naturam fi
guratoꝝ nihil. manifeſtū qꝛ multo melius fini
ta facere ꝑncipia ⁊ hec vt minima oībus eiſdez
futuris oſtēdi quemadmodū ſignificās et qui
in diſciplinis. ſemper em̄ finita ſumūt ꝑncipia
aut ſpē aut quātitate. Adhuc ſi corpus accipe
re alterū dr̄ ſ̄m ꝓprias differētias corpoꝝ autē
differētie finite differūt em̄ ſenſibilibꝫ. hec aūt
finita ſunt. opꝫ aūt hoc oſtēdi. manifeſtū qꝛ et
elemēta finita neceſſe eſſe. Sed adhuc neq̧ vt
alteri ꝗdam dicūt. puta Leucippus ⁊ Demo
critus abdentes rōnabilia accītia. Inquiunt
em̄ eſſe ⁊ ꝑmas magnitudines multitudine ꝗ
dem infinitas: magnitudine aūt indiuiſibiles
Et neq̧ ex vno fieri multa neq̧ ex multis vnū
ſed hoꝝ cōplicatione ⁊ circūplexione om̄ia ge/
nerari. Mō quodā ⁊ iſti om̄ia entia faciunt nu
meros ⁊ ex numeris. Et em̄ ſi nō plane oſtēdūt
tamē hoc volūt dicere: Et adhuc qm̄ differunt
corpa figuris. infinite aūt figure infinita et ſim
plicia corpa aiunt eſſe. Qualis aūt ⁊ que figu/
ra elementoꝝ nihil determinauerūt: ſed ſolum
igni ſpherā aſſignauerūt. aerē āt ⁊ aquā et alia
magnitudine ⁊ paruitate diuiſerūt. vt entē ipo
rum naturā velut panſpermā vnā oīm elemen
toꝝ. Primū ꝗdem igiṫ ⁊ in his hoc peccatum
nō finita ſumere pricipiū habituris hec om̄ia
dicere. Adhuc aūt ſi nō infinite elemētoꝝ diffe
rentie. palā qꝛ nō erūt elemēta infinita. Adhuc
aūt neceſſe oppugnare mathematicas ſciētias
indiuiſibilia corpa dicētes. ⁊ multa glorioſorū
et apparentiū ſ̄m ſenſum interimere. de ꝗbus
dictū eſt primū in his que de tp̄e ⁊ motu. Si/
mul autē cōtraria dicere ipſos ſibiipis neceſſe
Impoſſibile em̄ indiuiſibilibꝫ entibꝫ elemētis
magnitudine ⁊ paruitate differre aerē ⁊ terram
et aquā. nō em̄ poſſibile ex inuicē fieri. remane
bunt em̄ ſemꝑ maxima corpa ſegregata. aiunt
aūt ſic fieri aquā ⁊ aerē ⁊ terrā ex inuicē Adhuc
neq̧ ſ̄m hoꝝ ſuſpitōnem videbiṫ vtiq̧ infinita
fieri elemēta: qm̄ corpora ꝗdez differūt figuris
Figure aūt om̄es cōponunṫ ex pyramidibus.
rectilinea ꝗdem ex rectilineis. ſphera aūt ex oc/
to partibꝫ. Neceſſe em̄ aliqua ꝑncipia figuraꝝ
quare ſiue vnum ſiue duo ſiue plura ⁊ ſimplicia
corpa tanta erūt multitudine. Adhuc autem ſi
vnicuiq̧ ꝗdem elementoꝝ eſt aliꝗs ꝓprius mo
tus ⁊ ꝗ ſimplicis corpis ſimplex. Nō ſunt aūt
ſimplices motus infiniti ꝓpter neq̧ ſimplices
lationes. plures em̄ duabꝫ. neq̧ loca infinita eē
nō vtiq̧ erūt neq̧ ſic infinita elemēta. Qm̄ aūt
neceſſe finita eſſe elemēta reſtat cōſiderare vtrū
plura erunt aut nō. ꝗdam em̄ vnū ſolum ſuppo
nūt. ⁊ hoc hi ꝗdem aquā. hi aūt aerē. hi aūt ig/
nem. hi aūt aqua ꝗdem ſubtilius aere aūt ſpiſ
ſius: qđ cōtinet aiunt om̄es celos infinitū eē.
Quodcūq̧ ꝗdem igiṫ vnū hoc faciūt aerē aut
aquā. aut aqua ꝗdem ſubtilius aere aūt ſpiſſiꝰ
ſi ex huius ſpiſſitudine ⁊ raritate alia generāt
iſti latent ipi ſibiipis aliud aliꝗd ꝑus elementa
faciētes. Eſt em̄ q ꝗdem ex elemētis generatio
cōpoſitio vt aiunt. que aūt ad elemēta reſolutio
Itaq̧ neceſſe ꝑus eſſe natura qđ magis ſubti/
liū partiū. Qm̄ igiṫ aiūt oīm corpoꝝ ignē ſubti
liſſimū eſſe. Primū vtiq̧ erit natura ignis dif/
fert aūt nihil. Neceſſe em̄ vnū aliꝗd aliorū eſſe
primū ⁊ nō mediū. Adhuc aūt ſpiſſitudine ⁊ ra
ritate alia generare nihil differt ꝙ ſubtilitate et
groſſitie. ſubtile ꝗdem em̄ rarū. groſſum autem
volūt eſſe ſpiſſum. Iterū aūt ſubtilitate et groſ
ſitie idem qđ ⁊ magnitudine ⁊ paruitate. Sub
tile ꝗdem em̄ qđ paruarū partiū. groſſum autē
quod magnarū partiū. qđ em̄ extenſum in mul
tum ſubtile. tale āt qđ ex paruis partibꝫ cōſtās

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Jtaqꝫ ipſis accidit magnitudine ⁊ paruitate di
uidere alioꝝ ſubſtātiā. Sic aūt determiatis oīa
accidet dicere ad aliq̄d: ⁊ nō erit ſimplr̄ hoc q̄dē
ignis. hoc aūt aqua. hoc autem aer. quod acci/
dit et plura q̄dem elemēta dicētib. magnitudi/
ne aūt et paruitate differre dicētib Quoniā em̄
quanto determinatū vnūquodqꝫ erit q̄dā ratio
ad inuicē magnitudinū q̄re habētia hanc ratio
nē ad inuicē neceſſe hoc q̄dē aerē eſſe. hoc autē
ignē. hoc aūt terrā. hoc aūt aquā propter ineſſe
maiorib minorū rationes. quecūqꝫ aūt ignē
ſupponūt elemētū. hoc q̄dē diffugiūt alia autē
ipſis neceſſariū irrationabilia accidere Hi qui
dem em̄ ipſoꝝ figurā coaptāt igni q̄ueadmodū
pyramidē faciētes. et hoꝝ hi q̄dē ſimpliciꝰ dicē
tes. q̄m figuraꝝ acutiſſima pyramis corporū
aūt ignis Hi aūt perſuaſibiliꝰ rationē adducē/
tes. q̄m corpora oīa componūtur ex eo ꝙ ſubti/
liſſimaꝝ partiū Figure aūt que ſolide ex pyrami
dib Jtaqꝫ q̄m corpoꝝ ignis ſubtiliſſimū Figu
raꝝ aūt pyramis ſubtiliſſima et prima. Prima
autē figura primi corporis pyramis vtiqꝫ erit
ignis Hi aūt de figura nihil annūciāt. ſubtiliſſi
mū aūt partib ſolū faciūt. Deinde ex hoc com/
poſito aūt facta eē alia q̄ueadmodū vtiqꝫ ſi ex
inflata pua deciſione. vtriſqꝫ aūt eadē accidunt
difficilia. ſiq̄dem em̄ indiuiſibile primū corpus
faciūt iteꝝ veniūt priꝰ dicte ratiōes ad hāc ſup
poſitionē. Adhuc nō ꝯtingit hoc dicere natu/
ralit volētib ꝯſiderare. ſemꝑ em̄ omne corpꝰ
corpori ꝯparabile ſm̄ quātū. habꝫ aūt propor
tōnabiliter magnitudines que ſimiliū partium
ad inuicē. et que elementoꝝ. puta que oēs aque
ad omnē aerē ⁊ elemēti ad elemētū. ſimiliter āt
et in alijs. Aer aūt plꝰ aqua et ſubtiliſſimū groſ
ſiſſimo Manifeſtū q̄m et elemētū minꝰ erit aq̄
ꝙ̄ aeris. ſi igitur minor magnitudo exiſtit. in
maiori diuiſibile vtiqꝫ erit aque elemētū. ſimilit
aūt et ignis ⁊ totalit āt ſubtiliſſimoꝝ. Si aūt di
uiſibile figurātib q̄dē ignē. accidet nō eē ignis
partē ignē ꝓpter nō cōponi pyramidē ex pyra/
midib Adhuc āt nō oē corpꝰ eē aut elemētum
aut ex elemētꝭ pars em̄ ignis neqꝫ ignis neqꝫ al
terū elemētū nullū. Magnitudine aūt determi
nantib prius aliquid elemēti elemētū. et hoc in
infinitū ire ſi q̄dē oē corpꝰ diuiſibile. quod mi/
nimaꝝ partiū elementū. Adhuc aūt et his acci
det dicere ꝙ idē ad hoc q̄dē ignis ē ad aliud aūt
aer ⁊ terra Cōmune aūt oīb peccatū vnū elemē
tum ſupponentib vnū ſolū motū facere natura
lem ⁊ oīum eundē. videmꝰ em̄ omē naturale cor
pus motus hn̄s ꝑncipiū. Si igit oīa corpora
vnū aliq̄d ſunt oīum vtiqꝫ erit vnus motꝰ ⁊ eodē
neceſſariū. Quanto q̄dē vtiqꝫ plura fiant mo/
ueri magis q̄ueadmodū ⁊ ignis quāto q̄dē vti/
qꝫ maior fiat fertur velocius ſurſum ea q̄ ipſius
latione. Accidit aūt multa deorſum ferri velo/
cius. Jtaqꝫ ꝓpter hoc ⁊ adhuc q̄m determina/
tum eſt ꝑus. q̄m plures naturales motus. pa/
lam. q̄ꝛ impoſſibile vnū eſſe elementū. Q̄m āt
neqꝫ infinita neqꝫ vnū plura neceſſe eſt eē ⁊ fini
ta. Conſiderandū aūt ꝑmū. vtꝝ ſempiterna ſit
aut generata. Hoc em̄ oſtenſo manifeſtū ⁊ quē
ta q̄dā ⁊ qualia ſunt ſempiterna q̄dē igit eſſe im
poſſibile. Videmus em̄ ⁊ ignē ⁊ aquā ⁊ vnūq̄d
qꝫ ſimpliciū corpoꝝ reſolutū. Neceſſe aūt aut
infinitā eſſe aut ſtare reſolutōnem. Si q̄dē igit
infinita erit ⁊ tp̄s reſolutōis infinitū. ⁊ iteꝝ cō/
poſitōis. vnūq̄dqꝫ em̄ in alio tp̄e diſſoluit ⁊ cō
ponitur partiū. q̄re accidet extra infinitū tem/
pus aliud eſſe infinitū tp̄s cū illud q̄d cōpoſitio
nis infinitū ſit. ⁊ adhuc ꝑus hoc q̄d diſſolutōis
quare extra infinitū fieri infinitū. q̄d q̄dē impoſſi/
bile. Si aūt ſtabit alicubi diſſolutio. aut indiui
ſibile erit corpus in quo ſtatur. aut diuiſibile q̄
dem. non tm̄ diuidet vnqꝫ q̄ueadmodū videtur
Empedocles velle dicere Indiuiſibile q̄dē igit
nō erit ꝓpter ꝑus dictas rōes. ſꝫ tm̄ neqꝫ diuiſi
bile q̄dē nūqꝫ aūt diſſoluendū. Minus em̄ cor
pus maiori facilius corruptibile. ſi q̄dē ⁊ quod
multū corrūpit ſm̄ hanc corruptōem vt corrum
patur in minori. Adhuc em̄ magis hoc pati rō
nabile minus. Duob āt modis videmꝰ corrup
tū ignē. A ꝯrio em̄ corrūpit extinctū ipm̄ in ſe/
ipo marceſcens. hoc āt patit minꝰ a pluri ⁊ ve/
locius. quāto vtiqꝫ ſit minꝰ. Jtaqꝫ neceſſe cor/
ruptibilia ⁊ generabilia eē elemēta corpoꝝ. Q̄m
aūt ſunt generabilia. aut ex nō corpe aut ex cor/
pore erit generatio. ⁊ ſi ex corpe. aut ex alio. aut
ex inuicē. Ex nō corpe q̄dē igni generās ſermo
facit generatū vacuū. Omē em̄ q̄d fit in aliq̄ fit
aut ſine corpe erit in q̄ fit generatō. aut habebit
corpꝰ. ⁊ ſi q̄dē habebit corpꝰ. duo ſil erūt corpa
in eodē. q̄d q̄dē factū ⁊ q̄d ꝑexiſtens Si āt ſine
corpe. necē vacuū eē ſeparatū. H āt q̄d impoſſibile
oſtenſum ē ꝑus. Sed adhuc neqꝫ ex corpe aliq̄
ꝯtingit fieri elemēta. Accidet em̄ aliō corpꝰ pri
us eē elemētis. H āt ſi q̄dē habebit grauitatē aut

leuitatē elementoꝝ erit aliq̄d. Nullā tunc incli/
natōem imobile erit ꝛ mathematicū. tale āt ens
nō erit in loco. in q̄ em̄ quieſcat in hoc ꝛ moueri
poſſibile ꝛ ſiq̄dē vi p̄ter naturā ſi aūt non vi ſm̄
naturā. Si q̄dē igitᷣ erit in loco alicubi erit ali/
qđ elementoꝝ. ſi aūt nō in loco nihil ex ipo erit.
qđ em̄ fit ꝛ ex quo fit neceſſe ē ſilr̄ ee. Qm̄ aūt neqꝫ
ex nō corpore fieri poſſibile. neqꝫ ex alio corpo/
re relinquitᷣ ex inuicē fieri. Iteꝝ igitᷣ ꝯſiderādū
q̄s mod⁹ ei⁹ q̄ ex inuicē generatōis. vtꝝ vt Em
pedocles dr̄ ꝛ Democrit⁹ aut q̄cūqꝫ in ſupfi/
cies reſoluētes. aut ē alius aliq̄s mod⁹ ab his.
Qđ q̄dē igitᷣ circa Empedoclē ꝛ Democritū la/
tent ip̄i ſeipos. neqꝫ generatōem ex inuicē faciē/
tes. ſꝫ apparentem generatiōem. intus exn̄s em̄
vnūqđqꝫ ſegregari inquiunt tanq̄ꝫ vtiqꝫ ex vaſe
generatōe exn̄te. ſꝫ nō ex q̄dā materia fieri trāſ/
mutata. Deinde ꝛ ſic nihil min⁹ irrōnabilia q̄
accidunt. eadē em̄ magnitudo non videtᷣ ꝯſtri/
ctione fieri grauior. Neceſſe aūt hoc dicere di/
centib⁹ ſegregari aquā ex aere exiſtētem. cū em̄
aqua ex aere fiat grauior eſt. Adhuc āt mixtoꝝ
corpoꝝ nō neceſſe ſeparatū alteꝝ ſp̄ ampliorem
locū obtinere. Cū āt ex aqua aer fiat. maiorē oc
cupat locū. qđ em̄ ſubtiliſſimaꝝ ptiū in āpliori
loco fit. manifeſtū aūt hoc ꝛ in pmutatōe. vapo
rante em̄ ꝛ intumeſcente humido rumpitᷣ ꝯti/
nentia moles vaſa ꝑpter coartatōem. Quare ſi
q̄dē totaliter nō ē vacuū. neqꝫ extenduntᷣ corpa.
queadmodū aiūt hoc dicētes. manifeſtū q̄ꝛ im/
poſſibile. Si āt ē vacuū ꝛ extenſio irrōnabile ex
neceſſitate ſp̄ ampliorē locū occupare qđ ſepa/
ratᷣ. necē āt ꝛ deficere eā q̄ ex inuicē generatōem
ſiq̄dē in magnitudine finita nō inſunt īfinita fi/
nita. Cū em̄ ex terra aqua fiat. ablatū ē aliq̄d ter
re. ſiq̄dē ſegregatōe generatio. ꝛ iteꝝ cū ex dere
licto ſilr̄. Siq̄dē igitᷣ ſp̄ h̄ erit accidet infinito in
finita inēe. qm̄ āt h̄ ipoſſibile nō vtiqꝫ ſp̄ fient ex
inuicē. Q᷑ q̄dē igitᷣ nō erit ſegregatōe q̄ inuicem
tranſitio dictū ē. relinq̄tᷣ āt ad inuicē trāſmuta
ta fieri. hoc āt duplr̄. aut em̄ trāſfiguratōe. quē
admodū ex eadē terra fiet vtiqꝫ ſphera ꝛ circul⁹
aut reſolutōe ea q̄ ad ſupficies. queadmodū q̄/
dam aiunt. Siq̄dē igitᷣ trāſfiguratōe fiunt. acci
dit ꝛ necītate īdiuiſibilia dicere corpa. Diuiſibi
lib⁹ em̄ entib⁹ nō erit ignis p̄s ignis. neqꝫ terre
terra ꝑpter nō eē pyramidē ptēſ pyramidis. ne
qꝫ cubi cubū. ſi āt ſupficieꝝ reſolutōe p̄mū q̄dē
incōueniens nō oīa generare ex inuicē qđ necē
dicere ipis ꝛ dicūt. neqꝫ em̄ rōnabile vnū ſoluꝫ
expers factū eē trāſmutatōis. neqꝫ videtᷣ ſm̄ ſen
ſum. ſꝫ ſilr̄ oīa tranſmutare ad inuicē. Accidit
aūt de apparētib⁹ dicentib⁹ nō ꝯfeſſa dicere ap
parentib⁹. Hui⁹ āt cā nō bn̄ ſumere p̄ma p̄nci
pia. ſꝫ oīa velle ad quaſdā opiniones determina
tas reducere. oportet aūt forte ſenſibiliū q̄dē ſen
ſibilia. ſempiternoꝝ āt ſempiterna. corruptibi/
liū āt corruptibilia eē p̄ncipia. totaliter āt hōge
nia ſupponentib⁹. hi āt ꝑpter hoꝝ amorē idē fa
cere videntᷣ his q̄ poſitōes in ſermonib⁹ ſeruāt.
Omē em̄ ſuſtinēt accn̄s tāq̄ꝫ ꝟa habētes p̄nci/
pia tāqꝫ nullū oportunū iudicare ex eminētib⁹
et maxime ex fine. finis āt factiue ſcīe op⁹. natu
ralis āt qđ videtᷣ ſp̄ p̄ncipaliter ſm̄ ſenſum. Ac
cidit āt ipis maxime terrā eē elemētū ꝛ ſolā icor
ruptibilē ſiq̄dē indiſſolubile ꝛ īcorruptibile eſt
elemētū. Terra em̄ ſola indiſſolubilis in aliud
corp⁹. Sꝫ adhuc nihil reſoluētib⁹ trianguloꝝ
p̄termiſſio rōnabilis. accidit āt ꝛ h̄ in ea q̄ adin
uicē trāſmutatōe ꝑpter ex inequalib⁹ multitudi
ne ꝯſtare triangulis. Adhuc āt necē hoc dicen
tib⁹ corpis ex nō corpe facere generatōem. Cuꝫ
em̄ ex ſupficieb⁹ fiat. non ex corpe erit factū. ad/
huc āt necē. nō oē corp⁹ dicere diuiſibile ſꝫ op/
pugnare certiſſimas ſcīas. Etem̄ intellectuale
q̄dē diuiſibile accipiūt mathematicē. Hi āt ne
qꝫ ſenſibile oē ſuſcipiūt ꝑpter velle ſaluare ſup/
poſitōem. Neceſſariū em̄ q̄cūqꝫ figurā faciunt
vniuſcuiuſqꝫ elemētoꝝ ꝛ ꝑ hāc determināt ſub
ſtantiā ipoꝝ indiuiſibilia facere ipſa pyramide
aut ſphera diuiſa aliq̄liter ñ erit qđ relinq̄tᷣ ſphe
ra aut pyramis q̄re aut ignis p̄s nō ignis ſꝫ erit
aliq̄d p̄us elemēto ꝑpt̄ oē eē aut elementū. aut
ex elementis. aut nō omē corpus diuiſibile

Quartus tractatus:

Otaliter āt tēptare ſimplicia corpa figu
rare irrōnabile ē. Primū q̄dē. q̄ꝛ accidet
nō repleri totū. in planis q̄dē em̄ tres
figure videntᷣ iplere locū trigonū ꝛ tetragonū ꝛ
hexagonū ī ſolidis āt duo ſolū. pyramis ꝛ cub⁹
Neceſſe āt plura hoꝝ ſumere ꝑpt̄ plura elemen
ta facere. Deīn videntᷣ oīa q̄dē ſimplicia corpa
figurata ꝯtinēte loco maxīe āt aqua ꝛ aer. ꝑpter
ea q̄dē igitᷣ elemēti corp⁹ ipoſſibile. Non em̄
vtiqꝫ aſſeq̄retᷣ vbiqꝫ ꝯtinētis totū. Sꝫ adhuc ſi
trāſproportōnetᷣ ñ āpli⁹ erit aqua ſi figura diffe
rebant. Itaqꝫ manifeſtū qm̄ nō ſunt determiate

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

figure ipſoꝝ. ſed videtur natura ipſuꝫ hoc ꝑcare nobis. qđ et ꝑm ratione ē Queadmodū eñ ꝛ in alijs ſine ſpecie et informe oportet ſubiectū eſſe Maxime eñ vnicuiqꝫ ſic poterit adaptari. queadmodū in Thimeo ſcriptū ē oē recipiēs Sic ꝛ elemēta oportet putare queadmodū materiā eē ꝯpoſitis propt̃ qđ ꝛ poſſunt trāſmutari ad inuicē ſeparatis his q̄ ꝑꝫ paſſiones differētijs Adhuc āt q̄liter ꝯtingit fieri carnē et os aut qđcūqꝫ ꝯtinuoꝝ. Neqꝫ eñ ex ipſis elemētis ꝯtigit propt̃ nō fieri ꝯtinuū ex ꝯpoſitione. nō eñ ex ſupꝑficiebus ꝯpoſitis. elemēta eñ generāt̃ ꝯpoſitione ꝛ nō q̄ ex elemētis q̄re ſi q̄s certe loq̄ voluerit ꝛ nō ex trāſumptōe rōes ſuſcipere elemēti. ipos auferentes videbit generatōem ex entibꝫ. Sed adhuc ꝛ paſſiones ꝛ ꝟtutes ꝛ motꝰ incōgrue figure corporibꝫ ad q̄ maxime reſpicientes ſic diſtribuerūt. puta q̄m ignis facile mobil̃ ē ꝛ calefactiuus ꝛ incēſiuus. hi q̄dē fecerūt ipm ſpherā. hi āt pyramidē. hec eñ maxime facile mobilia q̄dē ꝑpter minima tāgere. ꝛ neq̄q̄ꝫ ꝑpter firmit̃ iacere. maxime āt calefactiua ꝛ incenſiua. qꝛ hoc q̄dē totū ē angulꝰ. hoc āt acutiſſimi anguli. Incendit āt ꝛ calefacit angulꝰ vt aiunt. Primū q̄dem igit̃ ꝑm motū vtriqꝫ peccauerūt. Si eñ ꝛ ſunt maxime facile mobilia hec figuraꝝ. ſꝫ nō ignis motu bñ mobilia. ignis q̄dē ſurſum ꝛ ꝑm rectū. Hec āt facile mobilia eo q̄ vocat̃ volutatio Deñ ſi ē terra cubꝫ ꝑpt̃ firmit̃ iacere ꝛ manere. manet āt nō vbiqꝫ. . ſꝫ in ſuijpius loco ex aliq̄ vt fert̃ nō ꝓhibita. ꝛ ignis āt ꝛ alia ſilr̃. palā. qꝛ ignis ꝛ vnūqđqꝫ elemētoꝝ ī alieno q̄dē loco ſphera ē aut pyramis. in ꝓprio āt cubꝫ. Adhuc āt ſi calefacit ꝛ ardet ignis ꝑpt̃ angulos oīa erūt elementa calefactiā. magꝫ āt forte alteꝝ altero. Oia eñ hñt angulos puta ꝛ ꝙ octo baſiū ꝛ ꝙ duodecim baſiū ꝛ pyramis Democrito āt ꝛ ſphera ꝛ angulꝰ q̄dē ens ardet. q̄re differret eo qđ magꝫ et minꝰ. Hoc āt qđ erit falſum manifeſtū. Sil̃ āt accidet ꝛ mathematica corꝑa ardere ꝛ calefacere. Habēt eñ ꝛ illa āgulos. ꝛ inſunt in ipis indiuiſibilia ꝛ ſphere ꝛ pyramides q̄uis ꝛ ſi ſint indiuiſibilia magnitudine ſi āt hec q̄dē Hec āt nō dōm drām. ſꝫ ñ ſimplr̃ ſic dōm vt dicūt Adhuc ſi qđ ardet igit̃. ignis āt eſt ſphera aut pyramis necē qđ ardet fieri ſpherā aut pyramidē incidere q̄dē igit̃ ꝛ diuidere ſic vt ꝛ ꝑm rōem accñs figure. Ex necītate āt pyramidē facere pyramidas. aut ſpherā ſpheras penitꝰ irrōnabile ꝛ ſil̃e queadmodū ſi q̄s dignificet gladiū in gladios diuidi aut ſerrā in ſerras. Adhuc aūt riſibile ad diuidere ſolū reddere figurā igni. videt̃ eñ magis ꝯgregare ꝛ ad ꝯtinuare q̄ꝫ diſgregare. ſegregat q̄dē eñ q̄ nō eiuſdē. ꝯgregat āt q̄ eiuſdē tribus. ꝛ ꝯgregatio q̄dē ꝑ ſe ē ꝯtinuare eñ ꝛ vnire ſegregatio āt ꝑ accñs. Cōgregās eñ omofilon ſeparat alienū. Itaqꝫ aut ambo oportebat reddere. aut magis ad ꝯgregare. Adhuc āt q̄m calidū ꝛ frigidū ꝯria ꝟtute ipoſſibile reddere frigido figurā. Oportet eñ ꝯriū eē qđ aſſignatur. Nihil āt ꝯriū ē figure ꝑpter qđ ꝛ oēs dereliq̄rūt et tñ ꝯueniebat aut oīa coaptare figurꝫ aut nullum. Quidā āt de ꝟtute ipius tēptantes dicere ꝯria dicūt ipi ſibijpis. Aiunt eñ eē frigidū magnaꝝ partiū ꝑpter ꝯſtringere ꝛ nō ꝑtrāſire ꝑ poros. Manifeſtū igit̃ q̄m ꝛ calidū vtiqꝫ erit ꝑtrāſiens. Tale aūt ſꝑ ſubtiliū partiū. Itaqꝫ accidit paruitate ꝛ magnitudine differre calidū ꝛ frigidū ſꝫ ñ figuris. Adhuc āt ſi ineq̄les pyramides magne vtiqꝫ erunt nō ignis. Neqꝫ cā figura eiꝰ qđ ē ardere ſꝫ ꝯrij Ꝙ q̄dē igit̃ nō figurꝫ differant elemēta manifeſtū ex dictis Qm̄ āt ꝓpriſſime differre corpoꝝ q̄ ꝑm paſſiones ꝛ oꝑa ꝛ ꝟtutes. vniuſcuiuſqꝫ eñ eē dicimꝰ ꝛ eoꝝ q̄ natura ꝛ oꝑa ꝛ paſſiones. Primū vtiqꝫ erit de his dōm: vt cū ꝯſiderauimus hoc. ſumamus vniuſcuiuſqꝫ ad vnūquodqꝫ differentias

Iſta ē ꝑs executiua huiꝰ libri in q̄ phs icipit exeq̄ ea q̄ dicta ſunt. Primo ꝑm opiniones antiq̄ꝝ in iſto tercio et ſcđo. determinādo veritatē in q̄rto libro. Diuidit̃ āt iſte terciꝰ liber in q̄tuor tractatꝰ ꝑncipales. in ꝑmo inq̄rit opiniones antiq̄ꝝ circa generatōem. Et diuidit̃ in duas ꝑtes ꝑncipales. In ꝑma ponit diuerſitatē phoꝝ circa generatōeꝫ. In ſcđa inq̄rit de veritate dictaꝝ opinionū ꝛ maxime Platonis. tū qꝛ erat famoſioꝛ. tū etiā qꝛ ordine inq̄ſitōis erat ꝑoꝛ. vt dꝫ doctoꝛ ſanctꝰ. Et incipit ibi De alijs q̄dē. In ſcđo tractatu q̄ incipit ibi. Qđ āt necāriū exiſtere. inq̄rit an motꝰ local̃ ſit natural̃ corporibꝫ naturalibꝫ. Et diuidit̃ in duas ꝑtes. In ꝑma oñdit ꝙ corꝑa naturalia hñt motꝰ naturales ꝛ ſil̃ circa h̄ iprobat opiniones q̄rundā phoꝝ circa h̄ errātiū In ſcđa oñdit ꝙ corꝑa naturalia hñt grauitatē ꝛ leuitatē q̄bꝫ inclinant̃ ad ſuos motꝰ naturales. Et icipit ibi Qꝫ āt q̄dā hēre. ¶ In tercio tractatu q̄ icipit ibi. Qꝫ āt neqꝫ oim. Oſtēdit phs q̄ꝝ corpoꝝ ſit generaͦ ꝛ ꝙt̃ q̄d. i. q̄ ſit cā generatōis. Et iſta ꝯſideratio ichoat̃ in h̄ libro ſꝫ ꝑficit̃ in libro de generatōe. Diuidit̃ āt iſte tractatꝰ in duas ꝑtes ꝑncipales. In ꝑma duo facit. Primo reſumit qđ dā ſupius iprobatū. ſꝫ ipfecte ſcꝫ ꝙ nō oim ē generatio neqꝫ nulliꝰ. Scđo ibi. Aliud q̄dem. Excludit quandā obiectōem. In ſcđa ꝑte ꝑncipali. q̄ incipit ibi. Reliquū āt. Determinat de elemētis. qꝛ ad cognoſcendū quō ſit a generaͦ ꝛ motꝰ corpoꝝ ꝛ ꝙt̃ q̄d ſit oportet

pꝛiꝰ cognoſcere que ſunt elementa et qua ratōne ſunt
elementa. et quot ſunt et qualia ſunt. Et ſm hoc iſta
ſecunda pars principal' ſubdiuiditur in tres alias par/
tes. In pᵃma oñdit ꝙ ſit natura ſeu definitio elementi.
In ſcđa ibi Si itaqȝ. oñdit ꝙ et ꝗt ſint elemēta ſcȝ ꝙ nō
ſunt infinita nec eſt vnū tm̄. In tercia oñdit ꝗlia ſunt ele
menta ſcȝ ꝙ nō ſunt ſempiterna ſȝ generabilia ex ſeinui
cem et quō et ꝗs ſit modus generatōis ipoꝝ. Et incipit
ibi. Qm̄ aūt neqȝ infinita. ¶ In quarto tractatu ꝗ inci/
pit ibi. Totaliter āt iꝓbat opiniones antiquoꝝ ꝗ po
ſuerunt coꝛpa determinari ſpecificari ⁊ differre ꝑ figu/
ras et ſic nitebanᷣ ſaluare generatōem coꝛpoꝝ ꝑ reſolu/
tionē ad figurā vt pȝ ex dictis. Et diuidiᷣ in tres ꝑtes.
In pᵃma iꝓbat dictā opinionē ꝑ rōes ſumptas ex na
tura loci et generatōis coꝛpoꝝ. In ſcđa ꝗ incipit ibi Sȝ
adhuc ⁊ ad paſſiones. Oſtendit ꝙ nō ē ncc̄e elementa
eſſe figurata ꝓpter motū localē nec ꝓpter quietē. nec etiā
ꝓpter alteratōes ſeu operatōes. In tercia ꝗ incipit ibi.
Adhuc āt qm̄. Oſtendit ꝙ nō ē ncc̄e elemēta termina/
ri tali figura ꝓpter virtutē puta ignē eſſe pyramidē aut
ſpherā ꝓpter neceſſitatē calefaciendi. ¶ Tūc in fine ibi.
Qȝ ꝗde igiᷣ nō figuris Areſto. recolligit dicta dando
ſil' intentionē ſuā reſpectu dicēdoꝝ. Dicēs manifeſtū eē
ex dictis ꝙ elemēta nō determinanᷣ neqȝ dr̄nt figuris.
Sȝ ꝓprie dr̄ne ipoꝝ ſunt virtutes et paſſiones et oꝑatō
nes ꝗ ſunt ſm illas. qꝛ cuiuſlibet entis ſm eius naturā
ſunt paſſiones ꝟtutes ⁊ oꝑatōes ꝗb' determinanᷣ. Et
ꝗ pᵃmū dōm ē de illis vt cū ꝯſiderauerimꝰ de iſtis appa
reat nobis natura ⁊ dr̄ña et numerꝰ elemētoꝝ.

Notandū Qȝ iſte tercius liber de celo ⁊
mundo (in ꝗ pħs determinat
de diuerſis opinionib' antiꝗꝝ phoꝝ ꝗs habuerūt cir/
ca illa coꝛpa ꝗ mouenᷣ motu recto ſicut ſunt ignis. aer.
aqua. terra. ꝗ ad generatōem motū localē et ꝗ ad figu/
rā) non legiᷣ oꝛdinarie in alma vniuerſitate Colonienſi
tū qꝛ eſt parue vtilitatis. tū etiā qꝛ nihil aut paꝝ verita
tis ꝯtinet ſȝ magꝭ alioꝝ opiniones reꝓbat ⁊ pauca
ſm veritatē determinat Etiā ſanctꝰ Thomas de Aꝗ
no moꝛte ꝑuentꝰ aut occupatōnib' magꝭ arduis ꝑpedi
tus huiꝰ libri expōem vſqȝ ad finē ꝓſeꝗ nō potuit. Sed
Petrus de Aluernia ꝓ illiꝰ cōpletiōe ſupplemētū edi/
dit. qđ incipit in tercio tractatu immediate circa iſtum
textū. Utrū aūt finita aut infinita

Quartus liber

E grauı aūt et
leui ꝗd eſt vtrūqȝ ⁊ ꝗ natura
ipoꝝ ꝯſiderandum. ⁊ ꝑpter
quā cauſam habēt virtutes
has. ¶ Eſt eñ ꝗdem ipſis
ꝯtemplatio his qui de mo/
tu ſmonib' ꝓpria. Graue eñ ⁊ leue ī poſſe mo
ueri phyſice aliqualiter dicimus. Actib' noīa
iporum nō ponunᷣ niſi ſi ꝗs putet inclinatōem
eſſe talē. propter aūt phyſicū eē negotiū de mo
tu. Hec aūt habere in ſeipis velut ſufficientia ꝗ
motus. Oēs ꝗdem vtunᷣ virtutibus iporuȝ
veruntamē nō determinauerunt pᵉter pauca.
Uidentes igiᷣ pᵃmum ab alijs dicta ⁊ diſquirē
tes quecunqȝ ad conſideratōnem hanc diuide/
re neceſſarium. Sic ⁊ quod videtur nobis di/
camus de ipis.

Iſte eſt quartus liber de celo et mundo in ꝗ Areſto
teles determinat de naturis coꝛpoꝝ ſimpliciū ꝗ mouen
tur motu recto. quoꝝ motus determinanᷣ ꝑ grauitatē
et leuitatē. Et diuidiᷣ in duos tractatꝰ. In pᵃmo facit
ꝯſideratōem de graui et leui et de differētijs et acciden
tib' ipoꝝ ſm opiniones antiquoꝝ. In ſcđo tractatu de
terminat de eis ſm veritatē et intētōem ꝓpriā ibi. Nos
aūt dicimus. Primꝰ tractatus diuidiᷣ in duo capitu/
la. In pᵃmo pmittit intentōem ſuā ⁊ oꝛdinē dicendoꝝ.
In ſcđo capitulo ꝓſequiᷣ de graui et leui ſm opiniōes
alioꝝ. ibi. Eoꝝ itaqȝ ꝗ ꝑus. Circa pᵃmū duo facit. qꝛ
pᵃmo pmittit intentōem. ſcđo exequitur ſuū ꝓpoſitū. ibi.
Diciᷣ aūt. Dicit ꝗ pᵃmo ꝙ nūc ꝯſiderandū eſt de gra/
ui et leui ꝗd ſit vtrūqȝ ipoꝝ quo ad definitōem ꝗd nois
et ꝗ ſit natura ipoꝝ quantū ad definitōem ꝗ indicat ꝗd
eſt eſſe rei. Et etiā ꝓpter quā cām elementa hñt hmōi
ꝟtutes. qꝛ hñt illas vt dt̄ Petrꝰ de Aluernia ꝓpt ipoꝝ
oꝑatōes et motꝰ. cuiuſcūqȝ eñ eſt aliqđ opꝰ ipm ē gr̄a
operis. ſicut dicebaᷣ in ſcđo huiꝰ. ¶ Tunc ibi Eſt eñ
pħs aſſignat duas rōes intenti. Prima. qꝛ in ſcīa natu
rali ꝯſiderandū eſt de motu. ꝗ etiā de graui ⁊ leui. Te/
net ꝯñā. qꝛ graue et leue phyſice definiunᷣ ꝑ poſſe mo/
ueri. qꝛ ꝓprijs operatōnib' ipoꝝ nō ſunt ꝓpria noīa ipoſi
ta niſi ꝗs dicat oꝑatōem ipoꝝ cōem eſſe inclinatōem ad
motū rectū. ſȝ operatōem ꝓpriā grauis eē īclinatōeȝ ad
motū rectū deoꝛſum. Scđa rō. qꝛ oēs phyſici dicunt ali
quid de virtutib'. i. de potentijs naturalib' grauiū ⁊ le
uium. Antiꝗ tñ pauca determinauerunt de ipis rōna/
biliter. ideo ꝑus diſꝗrenda ſunt ab alijs dicta et ꝗ ſunt
neceſſaria ad hanc ꝯſideratōem. Poſtea videndum eſt
quid ſit dicendū ſm veritatem

Dicitur aūt hoc quidem ſimpl'r graue ⁊ leue
hoc aūt ad alteꝝ. Habentiū eñ grauitatē dici/
mus hoc ꝗdem eſſe leuius. hoc āt grauius. pu/
ta ligno es. De ſimpl'r quidē igitur dictis nihil
dictū eſt ab his qui ꝑus. de his aūt que ad alte
rum nō ꝗdem dicunt quid eſt graue ⁊ quid leue
ſed quid grauius ⁊ quid leuius in habentibus
grauitatē. Magis aūt erit manifeſtū qđ dica
mus ſic. Hec ꝗdem eñ ſemꝑ nata ſunt a medio
ferri. hec aūt ſemꝑ ad medium. Hoꝝ aūt quod
quidem a medio fertur. ſurſum dico ferri. deoꝛ/
ſum aūt quod ad mediū. ¶ Inconueniens eñ
nō putare aliquid eſſe in celo. hoc quidē ſurſum
hoc aūt deoꝛſum. quēadmodū quidam ſignifi
cant. Non eñ eſſe hoc quidem ſurſum. hoc aūt
deoꝛſum dicunt. ſiꝗdem ad omnē partem ſimi/
le eſt ⁊ vndiqȝ antipes erit ambulans vnuſquiſ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf